

запаху: пироги (достаток у домі, спокій), мандарини (дух Нового року), ліс (спокій). Як показав експеримент, ольфакторна чутливість конвертувалась у жіноче лексичне поле одиниць із оказіональною або культурно зумовленою одоративною семантикою з переважанням негативних оцінок (крім запаху коханого чоловіка) [3, 77].

Зібраний фактичний матеріал підтверджує тезу про те, що жінки-письменники наділяють чоловічі запахи позитивною семантикою: *Чую, як б'ється під рукою утомлене, але радісне серце, як пахне сильне і пружне тіло, як рівно і глибоко дихають груди – і тулюся так близько, начебто хочу врости в душу* (М. Матіос); *І її не покидало бентежне відчуття, що все це: вечеря при свічках, і ніч – вже колись було. І був цей чоловік. Вона пам'ятає його гарячу, сильну плоть, його запах, його пристрась* (Г. Тарасюк); *Виявляється у світі є така річ, як статевая туга. Тягуча туга статі. Тоді жінка тужить одним бажанням за єдиним чоловіком. Вона пам'ятає запах його тіла. Вона наосліп впізнала б його серед тисячі чужих чоловіків* (Н. Зборовська). Але запах нелюба або ж чоловіка, до якого просто необхідно звикати, сприймається по-іншому: *Жінки хапаються за чоловічі пеніси, як за рятівний канат – немає значення, якої довжини – і тримаються так міцно, що виглядає, ніби так було завжди... Щоб більше не довелося закохуватися, розповідати історії про дитинство і шкільну науку, звикати до запаху чужого тіла і смороду чужої близьки, щоб більше не треба було когось нового, іншого знайомити зі своєю родинною і турбуватися за його родинну адаптацію, не треба було іншому знову, як вперше, максимально відкриватися і довіряти, – бо цей, що вже є, найкращий, а може, найгірший, але є* (Т. Малярчук).

Отже, використання одоративної лексики в сучасній українській художній літературі є досить актуальною темою і містить ще чимало недосліджених питань, які потребують додаткового вивчення та аналізу. Запахова лексика має значний експресивний потенціал, який виявляється у вдалим контекстах. Особливо цікавим є її вживання при змалюванні людських почуттів.

Список використаних джерел

1. Дятчук В. Семантична структура і функціонування лексики української літературної мови / В. Дятчук, Л. Пустовіт. – К. : Наукова думка, 1983. – 156 с.
2. Корчова-Тюрина С.Н. Проблема маргинальных форм в европейской культурной сенсорике: дис. на здобуття наук. ступеня канд. филос. наук: – 09.00.04 / С.Н. Корчова-Тюрина. – Х., 2001. – 167 с.
3. Ставицька Л. Стаття крізь призму запаху / Леся Ставицька // Вісник Львівського університету. – 2006. – Випуск 38. – Ч II. – С. 72-78 (Серія філологічна).
4. Таран Л. Жіноча роль / Людмила Таран. – К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2007. – 183 с.
5. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії: монографія / В.А. Чабаненко – К.: Вища школа, 1984. – 168 с.

Summary. In the article on material of works of modern prose writers expressive possibilities of smell vocabulary are analysed in represented relations of man and woman. A smell vocabulary already at the level of own semantics and etymology has considerable potential for the reflection of senses of man. In modern literature trace attention to the words which enter to LSF "Smell".

Keywords: *smell vocabulary, expression, LSF.*

УДК 811.111'42

О.В.Галайбіда

ТЕКСТОТВІРНА РОЛЬ АРТИКЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті визначено роль артиклів у вираженні логіко-сміслових зв'язків у тексті: означений артикль є показником ретроспективних відношень, неозначений – проспективних. Розглянуто функціонування артиклів у різних типах оповіді, у реченнях з характеризуючою семантикою. З'ясовано роль артиклів у створенні узагальнених та індивідуалізованих художніх образів, у передаванні постійних та змінних складових ситуативної інформації.

Ключові слова: текстотворення, означений / неозначений артикль, логіко-сміслових зв'язки, типи оповіді, складові ситуативної інформації.

Семантична структура тексту і його окремих епізодів, статика змісту або динаміка його розгортання створюються взаємодією різних мовних засобів. В англійській мові артикль не є

формальним елементом граматичних структур, він виконує диференціюючу функцію щодо іменника. Будучи службовою частиною мови, артикль бере участь у текстотворенні не як автономний елемент, а разом з іменниками, особливості функціонування яких або як основних найменувань, або деталізуючих елементів розповіді, він підкреслює. Артикли чи їхня відсутність виявляють характер внутрішнього змістового співвідношення елементів тексту. Вживання означеного чи неозначеного артикля пояснюється змістом не тільки окремого висловлення, але й цілого текстового фрагмента. Незважаючи на низку наукових розвідок щодо вживання артиклів з різними категоріями іменників [2-4], текстотвірна роль цієї частини мови ще не була предметом окремого розгляду. Тому мета нашої статті – визначити роль артиклів у вираженні логіко-сміслових зв'язків у тексті, а також особливості їх функціонування у різних типах оповіді.

Функціонування артиклів необхідно розглядати на тлі текстового фрагмента. Будь-яка складна структура немислима поза межами зв'язків та відношень між її частинами. Організована конкретним значенням складових елементів, які взаємодіють між собою, семантика особливим чином проявляється у зв'язному тексті чи надфразній єдності. Приклади, вирвані з контексту, зауважують Дж. Лапар та У. Ротдже, ведуть до нескінченних спекуляцій щодо справжнього повідомлення, яке мав намір зробити автор. Усі граматичні явища є контекстуально чутливими (context-sensitive) [4, 211].

Артикль є засобом художньої виразності. Зміст і форма висловлення визначаються комунікативним наміром автора. Неповнота, незавершеність інформації можуть бути ознаками авторського стилю. Емотивність створює невизначеність ситуації, що знаходить відображення у використанні неозначеного артикля: *He was amazed at the sudden impression that his words had produced, and, remembering a book that he had read when he was sixteen, a book which had revealed to him much that he had not known before, he wondered whether Dorian Gray was passing through a similar experience* (Wilde, 27).

Створюючи художній образ, письменник не розраховує на точність його сприйняття адресатом, адже цей образ є узагальненим, тому у художньому мовленні досить частим є використання неозначеного артикля: *In the spring of 1917, when Doctor Richard Diver first arrived in Zürich, he was twenty-six years old, a fine age for a man* (Fitzgerald, 3). Але для створення індивідуалізованого образу послуговуються означеним артиклем, який підкреслює важливість кожної деталі: *Mr. Franklin and I looked at each other – it was the sound of the Indian drum. As I live by bread, here were the jugglers returning to us with the return of the Moonstone to the house* (Collins, 136).

Художній текст не є однорідним з погляду наявності у ньому мови автора і мови персонажів, різних типів оповіді. Наші спостереження засвідчили, що у структурі художнього тексту неозначений артикль притаманний опису та розповіді. Він сприяє створенню загального фону розвитку конкретних подій, напр.: *It's a truth universally acknowledged, that a single man in possession of a good fortune must be in want of a wife* (Austen, 5); *We can forgive a man for making a useful thing as long as he does not admire it* (Wilde, 6). Неозначений артикль сприяє розвитку ситуації. Означений артикль репрезентує основні складові конкретної ситуації: *The studio was filled with the rich odour of roses, and when the light summer wind stirred amidst the trees of the garden, there came through the open door the heavy scent of the lilac, or the more delicate perfume of the pink-flowered thorn* (Wilde, 7). Він вводить найменування постійних елементів цієї ситуації (the studio, the trees of the garden, the open door), виконуючи функцію індивідуалізуючої ідентифікації.

Узагальнено-ідентифікуюче значення неозначеного артикля зумовлює його вживання в характеризуючих реченнях: *Her mother was a woman of useful plain sense, with a good temper, and, what is more remarkable, with a good constitution* (Austen, 1, 267).

Фрагменти розповідного художнього тексту складаються з окремих блоків фактуальної або ситуативної інформації. У змісті цих блоків можна виділити постійні та змінні складові, на які в англійській мові вказує артикль. Напр.: *The wind shook some blossoms from the trees, and the heavy lilac-blossoms, with their clustering stars, moved to and fro in the languid air. A grasshopper began to chirrup by the wall, and like a blue thread a long thin dragon-fly floated past on its brown gauze wings* (Wilde, 12). Всі постійні елементи цього блоку ситуативної інформації позначені іменниками з означеним артиклем, а змінні (a grasshopper, a dragon-fly) – неозначеним.

Означений артикль оформлює розповідні тексти не тільки описового, але й подієвого характеру: *The good news quickly speed through the house, and with proportionate speed through the neighbourhood* (Jane Austen, 237). Вживання означеного артикля не зумовлене повторюваністю іменників у тексті (у наведеному прикладі іменники згадані вперше). Належність даних об'єктів описаній ситуації є індивідуалізуючим фактором, що й вимагає означеного артикля.

Означений артикль вважають інтимізуючим засобом художнього тексту (intimacy-creating device) [4, 210]. Вживаючи його, автор посилається на вже наявні базові знання читача (ти знаєш, або можеш уявити, про що я говорю): *"This," says Mr. Franklin, presenting me to the great traveller, "is Gabriel Betteredge, the old servant and friend of our family..."* (Collins, 137). Окрім інтимізації оповіді, в останньому реченні артикль виконує характеризуючу функцію, акцентуючи увагу на важливості й сприйнятті слуги як члена родини.

Артиклі реалізують різноманітні логіко-сміслові зв'язки у тексті. В інформаційну структуру речення означений артикль вводить дане, неозначений – нове. Таким чином означений артикль є показником ретроспективних відношень й, окрім здійснення зв'язку між фрагментами тексту, використовується для побудови заключних абзаців оповіді: *This was the story told by our cousin to Mr. Luker. Mr. Luker believed the story to be, as to all main essentials, true* (Collins, 675).

Неозначений артикль, семантика якого виражає нові й проспективно направлені зв'язки, разом з іншими мовними засобами передає інформацію про зміну подій: *June the sixteenth brought an event which made Mr. Franklin's chance look, to my mind, a worse chance than ever. A strange gentleman, speaking English with a foreign accent, came that morning to the house* (Collins, 104).

Цікавим є зауваження М.Я. Блоха про інформаційну надмірність, яку часто створюють артиклі [1, 6]. Мається на увазі, що інформація, яку вносять у речення англійські артиклі, є надмірною, оскільки вона міститься у лексичному і граматичному контексті. Але таку надмірність мовної інформації не можна вважати абсолютною, адже, якщо забрати артиклі, певна доля інформації буде втраченою. За відсутності артиклів у змісті висловлення виникають лакуни, які перешкоджають точному розумінню загального змісту. Наприклад, на початку оповідання А.Крісті кравчиня стукає у двері своєї замовниці й одночасно розмовляє із жінкою, яка проходить повз. Якщо опустити артиклі, то текст матиме такий вигляд: *Dressmaker answered, "Good afternoon, Miss Hartwell". Her voice was excessively thin and genteel in its accent. She had started life as lady's maid. "Excuse me", she went on, "but do you happen to know if by any chance Mrs. Spenslow isn't at home? ...She doesn't forget appointments as a rule, and she wants dress to wear tomorrow* (Christie, 108). Відсутність артиклів створює брак інформації, що перешкоджає адекватному сприйняттю змісту. Не зрозуміло, чи виконувала кравчиня обов'язки прислуги на початку своєї кар'єри взагалі (a lady's maid) чи у своєї клієнтки, до будинку якої вона підійшла (the lady's maid); чи принесла вона плаття (the dress), яке її клієнтка хоче одягнути найближчим часом, чи вона прийшла тільки зняти мірку, щоб пошити плаття (a dress) до певного часу. Цю інформацію, як бачимо, передають у тексті артиклі.

Отже, артиклі реалізують різноманітні логіко-сміслові зв'язки у тексті, виконуючи текстотвірну функцію. Здійснюють характеризуючу та індивідуалізуючу функції, визначають постійні та змінні складові ситуативної інформації, беруть участь у створенні узагальнених та індивідуалізованих художніх образів. Неозначений артикль, вводячи у текст нове, є показником проспективних відношень, означений, позначаючи дане, визначає ретроспективні зв'язки.

Хоча контекст і визначає вживання того чи того артикля, сам артикль є виразником особливостей контексту. Так, неозначений артикль притаманний опису та розповіді. Означений артикль репрезентує основні складові конкретної ситуації. Він вводить найменування постійних елементів цієї ситуації, виконуючи функцію індивідуалізуючої ідентифікації. Узагальнено-ідентифікуюче значення неозначеного артикля зумовлює його вживання в характеризуючих реченнях.

Список умовних скорочень

1. Christie – Christie A. Selected stories. – Moscow, 1969. – 169 p.
2. Collins – Collins W. The Moonstone. – Вінниця: Нова книга, 2007. – 721 с.
3. Fitzgerald – Fitzgerald F. Tender is the night. – Penguin books, 1997, – 392p.
4. Austen – Austen Jane. Pride and Prejudice. – Penguin books, 1994, – 299 p.
5. Maugham – Maugham W. Theatre. – Вінниця: Нова книга, 2007. – 358с.
6. Wilde – Wilde O. The picture of Dorian Gray. – Penguin books, 1994. – 256 p.

Список використаних джерел

2. Блох М.Я. Об информативной и семантической ценности языковых элементов / М.Я. Блох // Уч. зап. МГПИ им. В.И.Ленина. – 1971. – Т.473. – Вып. 2. – С. 6-10.
3. Ветошкина А.Н. Употребление артикля с неисчисляемыми абстрактными существительными в современном английском языке: автореф. дис. на соиск. науч. ст. канд. филол. наук: спец. 10.02.04 / А.Н. Ветошкина – М., 1974. – 18 с.
4. Волкова Е.И. Английский артикль в речевых ситуациях / Е.И. Волкова. – М., 1984. – 126 с.
5. Jean-Remi Lapair. Towards a Psycho-Grammatical Description of the English Language / Jean-Remi Lapair, Wilfrid Rotge // Functional approaches to written text: Classroom Application – Washington, 1997. – P. 201-215.

Summary. The article analyses the role of articles in expressing logical connections in the text: an indefinite article is an indicator of retrospective relations, a definite article – of prospective relations. It investigates functioning of articles in different types of narration and in the sentences of characterizing function, determines the role of articles in creating general and individualized artistic images, rendering current and alternating components of the situation.

Key words: text formation, definite/indefinite article, logical connections, types of narration, components of the situation.